

HUNGAROTON ÚJDONSÁGOK

Soproni József Jegyzetlapok zongorára és XIV. szonáta című művét 2 CD-korongon bemutatja és ismerteti: Ábrahám Mariann

Ábrahám Mariann diplomáját a budapesti Liszt Ferenc Zene-művészeti Főiskolán Kadosa Pál tanítványaként nyerte el. Tovább képezte magát Drezdában A. Webersinkénél és a moszkvai Csajkovszkij Konzervatóriumban J. Zaknál. Hazatérte után a Filharmónia szervezésében rendszeresen foglalkoztatott előadó-művészi tevékenységet folytat. Fulbright-ösztöndíjjal hosszabb időt töltött az USA-ban, ahol kutatómunkát végzett, hangversenyeket adott, előadásokat, mesterkurzusokat tartott. Nevéhez fűződik a „Jegyzetlapok” négy füzetének és több más kortárs szerző zongoradarabjának ősbemutatója, és a Magyar Rádióban történt „Z” felvételek. Hazai és nemzetközi versenyek zsűritagjaként, konferenciák előadójaként ismert. Zenei tevékenységéért több állami elismerést és kitüntetést is kapott. (Weiner-díj, Apáczai Csere János-díj, Artisjus díjak /1987, 1999, 2003/ UNESCO kitüntetés (Franciaország), Árpád-Aranyérem /USA/).

Munkásságának doktori fokozatát a nagy magyar zeneművész és pedagógus, Varró Margit életművének feldolgozásával nyerte el. Az Európai Zongoratanárok Szövetsége (EPTA) magyar szekciójának vezetője, a budapesti Bartók Béla Konzervatórium tanára.

A kortárs magyar szerzők zongorára írt művei között kiemelkedő helyet foglal el Soproni József Jegyzetlapok című zongoradarab sorozata. Az 1974 és 78 között keletkezett, négy füzetben elrendezett darabok Bartók Mikrokozmoszához hasonlóan követik egymást, miniatűr formába öntött gondolatoktól kezdve a nagyobb szabású és zenei ihletésű darabokig. A sorozat egyfajta kompendium arról, milyen zeneszerzési technikák születtek a XX. században, Európában. E műveken keresztül megismerhetjük az elmúlt évszázad zenei gondol-

kodása modelljeinek, sokrétű zenei eszközének azt a szeletét, melyek a Szerzőt megérintették, melyeket alkotói eszköztára számára magáévá tett. A Jegyzetlapok darabjai így módon a Szerző értékrendje szerint fogalmazva, mai eszközökkel közvetítik a mai ember gondolatait, de úgy, hogy kontinuitásban maradnak a múlttal is. Gyakran megjelenik a polifon fogalmazásmód, az ősi magyar népdal és a siratók deklamációinak hangja áttételesen, ötvözve a századvég zeneszerzési technikáival.

Soproni igénye, hogy művei mindenekelőtt karakterisztikusan, beszédszerűen szólaljanak meg. A klasszikus értelemben vett harmóniákat felváltó clusterok színeikben kapcsolódnak egymáshoz, és hozzanak létre egyfajta tér-élményt, tág hangzó teret. A hangzások részlet-gazdag akusztikai kiaknázása egyik legfontosabb követelménye a Jegyzetlapok előadásának.

A zenei gondolatok lejegyzése két kompozíciós eljárás körül mozog. Az egyik metrikus jellegű, hagyományokra épülő. Itt a zenei mondatok kötöttebb hosszúságúak, egymásból következhetnek, vagy akár kontrasztálhatnak is egymással. A másik kompozíciós forma alapján, a darab szabadon elbeszélő, improvizáció-szerű, lazább zenei anyagból épül. Ezt támasztja alá az ütemvonal nélküli lejegyzés is. A liberamente előadói jelzésű karakter azonban nem a darab lassú tempójára utal, mely a mű széteséséhez vezethet, hanem jelzi azt a megengedett előadói szabadságot, melyben a darab egy-egy eleme a lejegyzés arányainak, a

kifejezés dramaturgiájának értelmében közelebb, vagy akár távolabb kerülhet egymástól. Emellett a hullámzó dinamika, és a nagy ívekben összefoglalt előadás elengedhetetlen. Lényeges, hogy minden motívum, zenei értelmű és tartalmú megfogalmazást nyerjen. A beírt dinamikák hangzás-irányokat jeleznek, melyeknek fedniük kell a zene hullámzását.

A darabokban gyakran akkord modellek időbelileg szétszórt hangjaival jön létre izgalmas, ritmikus játék, mely szintén a forma metrumban rejlő lazításának és sűrítésének lehetőségét teremti meg. Sokszor a néhány ütemből álló művek is sokféle mozgáskaraktert vonultatnak fel, melyeken keresztül kidolgozhatók a zenei gesztusok gazdag koreográfiái. Már az apró darabok is gyakran robbanásszerű dinamikával sűrítettek. De míg a klasszikus és romantikus zenében a különböző karakterek hosszabb időtartamban élnek, itt - különösen az első két füzetben - pillanatok alatt kell az előadónak lelkületet váltani, különböző lélektani állapotokat megjeleníteni, kifejezni.

A Jegyzetlapok első füzete pedagógiai célú felkérésre készült egy olyan periódusban, melyben szinte kötelező volt a korábban elhanyagolt hangközök használatának előnyben részesítése. Soproni műveiben azonban a diszsonanciaként ismert hangközök is kifejezést szolgáló színek, vagy színfoltok, melyeknek a mű mondanivalója értelmében széles dinamikai skálán, puha billentéssel kell megszólalniuk. Az első füzet fantáziában gazdag apró darabjaiból már a néhány éve zenét tanuló fiatal növendék is bátran játszhat. Az adott sorrend betartása nem kötelező, mezei virágcsokorként válogathat össze mindenki a neki tetsző, sokféle hangulatú műből egy-egy csokorral. A darabok a felfedezés szellemi örömét nyújtva a billentés érzékenységének elsajátítását, az abban való jártasságot nélkülözhetetlenné teszik. A Jegyzetlapok első-második füzetének darabjain át a tanítás legelejétől kezdve felépíthető egy korszerű zenei gondolkodás, melyben megnyilvánulhat a gyermekek improvizatív ösztöne és a notáció tiszteletben tartásával mindenki szabadon fejezheti ki a saját fantázia világát.

Soproni József zeneszerző 1930-ban született Sopronban. A Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetemen több mint negyven éve tanító, majd rektori tisztséget is betöltő Kossuth-díjas komponistát, a Széchenyi Irodalmi és Művészeti Akadémia alapító tagját, zenekari kompozíciói, versenyművei (zongora, hegedű és gordonka), egyházzenei alkotásai, vonósnégyesei, számos zongoradarabja, kórusművei és dalai fémjelzik. Különlegesen érdekes meghallgatni és összevetni az 1974 és 78 között keletkezett Jegyzetlapok című zongoradarab ciklusát a jóval később komponált XIV. szonátával. Közöttük kompozíciós kezelési és hangvételt érintő kapcsolatokra figyelhetünk fel. A Szerző kompozícióiban előnyben részesíti a variáció formaképző elvét, mely szavaival élve „nem formaképlet, hanem nyersanyag, építőkö, amelyből egy folyamat felépíthető. Állandó belső kohéziót biztosít, és ez működteti a kontinuitást.” E megállapítás igaznak bizonyul a felvételen hallható, egymástól nevezedszázadnyi időtávban keletkezett művekre is.

A kezdetben miniatűr méretű darabok a további füzetekben a zenei eszközök megtartása és bővítése mellett terjedelmesebbé, igazi korszerű, nagyszabású, előadóművészi feladattá növekednek. Néhány Hommage-ban a Szerző nagy mesterek előtt tiszteleg. De az utolsó két füzetében más, egészen különleges karakterű darabokkal is találkozhatunk. A fanyar illatú *Lombhalmok*, az elvadult *Ámokfutó* zenei képe, a *Napfény-*

ben című darab csengő-bongó hangnyalábjai mellett talán a legizgalmasabb a *Strófák néma billentyűkkel* című darab, melyhez hasonló mű alig található a kortárs zongorairodalomban.

A darabot olvasástechnikailag nem a megszokott panelek mentén jegyezte le a Szerző. A tartott hangok miatt lyukasan és kopogósan hangzó motívumok ideges ritmikával szólalnak meg. Az anyag improvizatív mozgású, szertelenül villódzó, és felfokozott indulati töltéssel hol sűrűsödik, hol ellazul, ördögi berobbanásokkal feszíti a történetet. A sorozat befejezését a csend zenéjének szenteli a Szerző a meditatív karakterű *Játék a csennddel* című darabbal.

A Jegyzetlapok című sorozat a *XIV. Szonátá*ban nyeri el nagyméretű ciklusban elrendezett összefoglalását. A Szerző e művét 2001-ben komponálta az előadónak szóló ajánlással. A szonáta négy tételes. Az első tétel (Andante) kissé rapszodikusán tempóváltoztató, figuratív és táncos elemekből tevődik össze. A nyitó motívum többször felbukkan különböző regiszterekben hangszerelve, gazdag érzelmi tartalmat hordozva. A második tétel (Con moto, leggiero) váltakozva csengettyű és harangzene jellegű. Játékos, könnyed, magaslati szférába hangzó zenei anyaga ellentétben áll az ezt követő tétel komorságával. A harmadik tétel (Tranquillo) súlyos kezdő akkordjaival gyászzenére emlékeztet, melyben a zenei szövetbe - emlékfoszlányként - dallamos-ritmikus elemek, a lélekharang felsejlése is beleékelődik. A negyedik tétel (Allegro vivace) viharos improvizáció, mely meg-megtorpan, hogy aztán újra kavarogva rohanjon bele a meg-megszakadó, lelassuló skálahangokkal a mélybe. E két művet a Szerző szándékai szerint szellemi híd kapcsolja össze - negyed évszázad távlatában.

Ábrahám Mariann